

BARBARA BACZYŃSKA

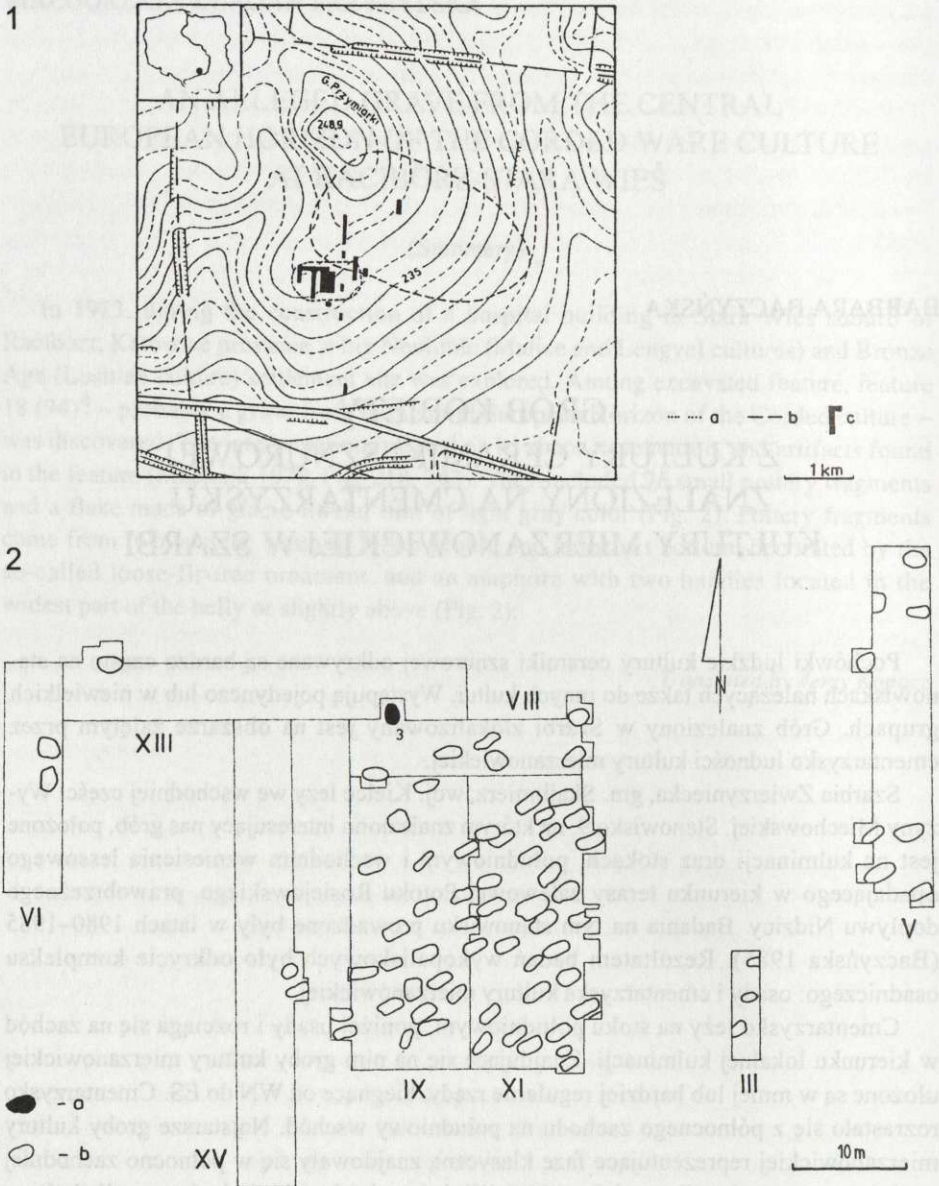
GRÓB KOBIETY Z KULTURY CERAMIKI SZNUROWEJ ZNALEZIONY NA CMENTARZYSKU KULTURY MIERZANOWICKIEJ W SZARBI

Pochówki ludzkie kultury ceramiki sznurowej odkrywane są bardzo często na stanowiskach należących także do innych kultur. Występują pojedynczo lub w niewielkich grupach. Grób znaleziony w Szarbi zlokalizowany jest na obszarze zajęтым przez cmentarzysko ludności kultury mierzanowickiej.

Szarbia Zwierzyniecka, gm. Skalbmierz, woj. Kielce leży we wschodniej części Wyżyny Miechowskiej. Stanowisko 9, na którym znaleziono interesujący nas grób, położone jest na kulminacji oraz stokach: południowym i wschodnim wzniesienia lessowego opadającego w kierunku terasy zalewowej Potoku Rosiejowskiego, prawobrzeżnego dopływu Nidzicy. Badania na tym stanowisku prowadzone były w latach 1980–1985 (Baczyńska 1985). Rezultatem badań wykopaliskowych było odkrycie kompleksu osadniczego: osady i cmentarzyska kultury mierzanowickiej.

Cmentarzysko leży na stoku południowym, poniżej osady i rozciąga się na zachód w kierunku lokalnej kulminacji. Znajdujące się na nim groby kultury mierzanowickiej ułożone są w mniej lub bardziej regularne rzędy, biegnące od WN do ES. Cmentarzysko rozrastało się z północnego zachodu na południowy wschód. Najstarsze groby kultury mierzanowickiej reprezentujące fazę klasyczną znajdowały się w północno zachodniej części cmentarzyska (Baczyńska 1994). Właśnie wśród nich znaleziono grób kultury ceramiki sznurowej – ob. 3/VIII (ryc.1:2).

Jama interesującego nas grobu miała w rzucie poziomym kształt owalny o wymiarach 180 cm x 120 cm. Zorientowana była N–S (ryc. 2:1). Wypełnisko jamy stanowił humus barwy szarej z wtrętami lessu. Na głębokości 20 cm (od powierzchni gruntu) znaleziono szkielet kobiety w wieku *maturus* (40–50 lat). Zmarła złożona była w pozycji boczno-płecowej, zorientowana zgodnie z orientacją jamy N–S. Głowa znajdująca się w N części

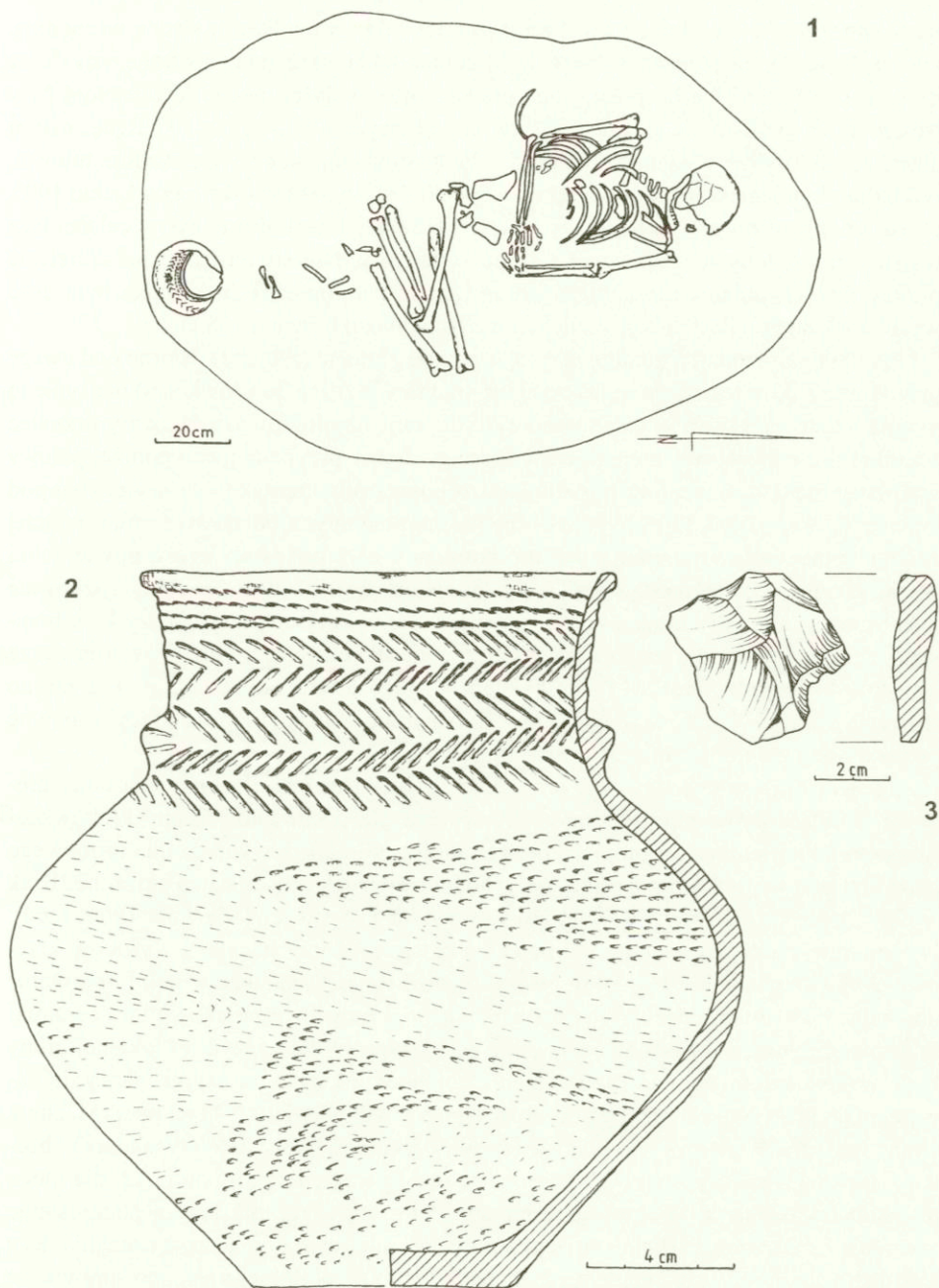

Ryc. 1. Szarbia Zwierzyniecka, gm. Skalbmierz, stan. 9.

1. Plan sytuacyjny stanowiska (a – zasięg osady, b – zasięg cmentarzyska, c – wykopy). 2. Plan cmentarzyska kultury mierzanowickiej (a – grób kultury ceramiki sznurowej, b – groby kultury mierzanowickiej).

Fig. 1. Szarbia Zwierzyniecka, Skalbmierz commune, Site 9.

1. General map of the site (a – the reach of the settlement, b – the reach of the cemetery, c – excavation trenches). 2. The map of the Mierzanowice culture cemetery (a – the Corded Ware culture grave, b – the Mierzanowice culture grave).

Ryc. 2. Szarbia Zwierzyniecka, gm. Skalmierz, stan. 9. Grób kultury ceramiki sznurowej.
 1. Plan grobu. 2, 3. Wyposażenie grobu: amfora (2), odłupek krzemienisty (3).
 Fig. 2. Szarbia Zwierzyniecka, Skalmierz commune, Site 9, the Corded Ware culture grave.
 1. The grave plan. 2, 3. The grave furniture: amphora (2), flint flake (3).

jamy spoczywała na boku lewym. Twarz zmarłej skierowana była w stronę wschodnią. Górna część szkieletu leżała na wznak. Miednica lekko skrzyżowana, zaś kończyny dolne były wyraźnie złożone na boku, noga prawa spoczywała na nodze lewej. Nogi były bardzo mocno podkurczone, zgięte w stawach kolanowych pod kątem 30° . Ręce zmarłej złożone na biodrze lewym – ręka prawa wyprostowana, spoczywała wzdłuż tułowia, tylko dłoń była zgięta w kierunku ręki lewej, ręka lewa zgięta w łokciu pod kątem 100° , przedramię spoczywało na miednicy (ryc. 2:1). Szkielet zachowany był w całości lecz wtórnie zniszczony mechanicznie i silnie zwietrzały. Nie stwierdzono na szkielecie przyżyciowych urazów mechanicznych ani zmian patologicznych. Kobieta była dość wysoka jak na populację neolityczną, jej wzrost wynosił bowiem 163 cm¹.

Przed nogami zmarłej znajdowało się naczynie gliniane (ryc. 2:2). Biorąc pod uwagę przede wszystkim jego proporcje (stosunek średnicy brzuśca do wysokości) naczynie to można uznać za amforę. Posiada ono cylindryczną szyjkę, dwustożkowaty brzusiec o zaokrąglonym załamie, którego największa wydętość przypada nieco poniżej połowy wysokości naczynia. Amfora posiada bardzo bogatą ornamentykę. Na szyjce, tuż pod krawędzią brzegu znajduje się poczwórne pasmo poziomych odcisków sznura, poniżej zaś nacinany motyw poziomej jodełki zajmujący całą pozostałą część powierzchni szyjki, łącznie z górną partią brzuśca. Obejmuje on również dwa niewielkie rożkowate guzki (naśladujące być może uszka), znajdujące się w miejscu przejścia szyjki w brzusiec. Brzusiec pokryty jest ornamentem pseudotekstylnym, zwanym w literaturze przedmiotu „dziobaniem” (Machnik 1966, s. 40). W wypełniku jamy znaleziono również odłupek kamienny wykonany z krzemienia jurajskiego będący zapewne pozostałością z obróbki siekiery (ryc. 2:3).

Jak widać z wyżej przytoczonych danych położenie zmarłej, orientacja jamy grobowej i układ darów reprezentują cechy typowe dla pochówków grupy krakowsko-sandomierskiej kultury ceramiki sznurowej. Dotyczy to także wyposażenia grobowego choć jest ono w porównaniu z innymi grobami tej grupy stosunkowo skromne. Brak w nim tak często spotykanych wyrobów kościanych i rogowych (Machnik 1966, s. 64). Niezmiernie rzadko występują też pojedyncze egzemplarze naczyń i wyrobów krzemienianych (Machnik 1979, s. 396). Naczynie z Szarbi jest jednakże w pełni oryginalne nie mające jak dotąd ściślejszych odpowiedników w innych zespołach kultury ceramiki sznurowej, pomimo, że posiada wszystkie cechy typowe dla naczyń jej lokalnej grupy krakowsko-sandomierskiej. Typologicznie, zwłaszcza kształtem szyjki, naczynie nawiązuje do klasycznych dużych pucharów typu Vb wg. podziału J. Machnika (Machnik 1966, Tabl. XLIII). Różni je od tychże stosunek średnicy brzuśca do wysokości i obecność guzków u nasady szyjki. Najbliższy może pod względem proporcji jest dla niego przysadzisty puchar z Miernowa (Kempisty 1978, s. 27, ryc. 25:1). Na podkreślenie zasługuje bardzo bogata ornamentyka pokrywająca nie tylko górną część naczynia, lecz również uzupełniona ornamentem pseudotekstylnym w jej dolnej części co sprawia, że całe naczynie pokryte jest zdobieniem.

¹ Analizę antropologiczną wykonała E. Gleń-Haduch.

Prezentowany tu obiekt 3/VIII z Szarbi zaliczyć należy do płaskich grobów jamowych ludności grupy krakowsko-sandomierskiej kultury ceramiki sznurowej zajmującej w drugiej połowie III tysiąclecia przed Chrystusem głównie lessowe obszary Wyżyny Małopolskiej (Machnik 1979, s. 403).

*Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Oddział w Krakowie*

BIBLIOGRAFIA

Baczyńska Barbara

1985 *Fundstelle der Jüngerer Phase der Mierzanowice-Kultur in Szarbia, Gemeinde Skalbmierz* [w:] *L'énéolithique et le début de l'age du bronze dans certaines de l'Europe*, Kraków, s. 123–132.

1994 *Cmentarzysko kultury mierzanowickiej w Szarbi, woj. kieleckie. Studium Obrządku pogrzebowego*, Kraków.

Kempisty Andrzej

1978 *Schyłek neolitu i początek epoki brązu na Wyżynie Małopolskiej w świetle badań nad kopcami*, Warszawa.

Machnik Jan

1979 *Krąg kultur ceramiki sznurowej* [w:] *Prahistoria ziem polskich, t. II – Neolit*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.

BARBARA BACZYŃSKA

A FEMALE GRAVE OF THE CORDED WARE CULTURE DISCOVERED ON THE CEMETERY OF THE MIERZANOWICE CULTURE AT SZARBIA

(Summary)

This is a report on discovery of a Corded Ware culture grave on the cemetery of the Mierzanowice culture at Szarbia Zwierzyniecka, Skalbmierz commune, Kielce province. The cemetery is located on the southern slope of a loess hill. The grave in question was found among graves dated to the Classic Phase of the Mierzanowice culture, representing the oldest stage of the cemetery. The grave pit, oval in shape, was oriented N–S. It contained female remains, aged *maturus*, resting in side-backward position, with the head pointed to the north. Below the legs a richly ornamented clay vessel was found, together with a flint flake. The grave is flat, the construction typical for the Corded Ware culture on the loess territories of Little Poland in the 2nd half of the 3rd millennium BC.

Translated by Jerzy Kopacz

